

UČITELJSKI T O V A R Š .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 1. julija 1865.

List 13.

Rožnik.

Rožnik! tvoje cvetje milo
S tabo naglo je vsahnilo —
Ni ga, ko ga pridem brat!
Vidim pa, de cvetje zalo
Je razvilo in pognalo
Lep in nadepolni sad

Rožnik mladim vsem naj slaji
Tudi kmali bo pri kraji;
Alj pa cvetje kaže plod?
Skerbi, oj mladina draga,
Da nabereš dosti blága,
Ki bo slavil te povsod!

— 0 —

Kako naj učitelj skerbí za zdravje svojih učencev? Kaznovanje.

(Konec.)

Ali je treba učence s šibo kaznovati, ali ne, so že mnogi šolski možje pretresovali. Nekteri terdijo, da je telesno kaznovanje zoper vljudnost; drugi pravijo, da se v svobodni državi ne spodobi, da bi otroke topli. To bi bila pač svoboda, da se Bogu smili! Zelo se tisti moti, ki misli, da je svoboda le v tem, da vsak — tedaj tudi otrok — rogovili, kakor se mu poljubi. Taka svoboda bi bila razujzdanost in bi človeštvo pahnila v neizrečeno nesrečo. Neumerli vladika Slomšek piše: „Šiba je zdrava, in dober je strah, pa le za potrebo in kar je prav; preveč in premalo, prereditko in prepogosto ni zdravo šibo rabiti. Šiba naj bo zdravilo, ne vsakdanje kosilo za otroke“. —

O tem je v „Tovaršu“ neko izurjeno pero že toliko pisalo, da nam tega ni treba obširnejše obdelovati.

Svarjenje in poduk.

Življenje neskerbne mladosti je vedno v veliki nevarnosti, in toliko bolj, ker otroci ne poznajo nevarnost, da bi se jih varovali in ogibali; pregovor pa: „Opečeno dete se boji ognja“, je predraga skušnjava. Nevarsčine, ktere protijo mladosti pri zabavah, pri igrah in v navadnem življenji, so zelo različne; zategadel je treba, da se otroci privadijo, da so pazni in previdni in da niso lahkomišelní. Učitelj naj pokaže svojim učencem, kako lahko se človek poškoduje na zdravju, kako žalostne nasledke ima nepazljivost in neprevidnost, kako drago plačuje človek lahkomišelnost ene same ure, kako neumno je, za trenutek červivega veselja, kupiti leta dolgega terpljenja, in kako potrebno je, da ne mislimo samo na bližnje, ampak tudi na oddaljene nasledke. Poočitovanje v zgledih več veljá, kakor še tako izverstni govori. Priporočuje naj se učencem zmernost in premagovanje samega sebe; to je naj močnejša bramba zoper lastno poškodovanje. Opomine pa naj učitelj vedno podpira s svojim zgledom. Kedar učitelj svari ali opominja, naj varuje 1) da nevarsčin ne popisuje napčno, prenapeto ali nedoločno, kar bi otroke še bolj osupnilo; kolikor bolj spoznavajo nevarnosti, toliko ložeje se jih varujejo. Samo spoznanje pa še tudi ni zadosti; treba je tudi voljo otrok nagibati, da radi spolnujejo, kar vejo, da je dobro. Svaré naj se 2) take nevarnosti, v ktere otrok lahko zabrede, le o prilikah, nikdar pa nalasč, vselej pa iz same ljubezni do otrok, in sicer tako, da svarjenje ne postane prepoved. Dr. C. Müller je naštel pet naj večih nevarsčin za učence, namreč: kopanje v tekočih vodah, dersanje po ledu, ogenj, živino, hudo vreme, kedar so pod milim nebom, na poti ali na paši. (Beri Jahrbuch (Mareš) 1855. str. 176 — 181). — Duša je gospodar v telesu in veliko pripomore k njegovemu blagru. Vse strasti in vse druge dušne bolezni in preobilno napenjanje podirajo telesni blagostan. Zapeljivost, gerde nečiste šale in burke, pregoreča po branji nespodobnih bukev vneta domišljija večkrat pahnejo mladost v strašno pregreho hudega oskrunjenja samega sebe — v brezno, iz ktereга težko ali nikdar ne vstanejo. Zategadel ne smejo biti otroci nikdar brez dela; posebno kaj takega naj delajo, da se bota glava in serce ob enem zabavljala; domišljije naj se obujzdá, in budé naj se žlahtne čutila. Sramožlji-

vost, v mlado serce vcepljena, je mogočna bramba zoper vse take strašne hudobije. Tudi misel na smert in ojstrega sodnika pri pobožnih otrocih je včasih zadosti, da se obvarovajo in ne pridejo v take neizrečeno pogubljive spačenosti.

Obrazi iz odgojilne povestnice pri paganih.

Sokrat je podučeval le mladenče in može, žen pa nikdar ne. Ženske je spoštoval, pa menda se mu niso sposobne zdele za njegovo podučevanje, kajti on je le bolj pamet obdeloval in zahteval premišljevanje; pri ženskih pa bolj serce prevaguje. Podučeval ni samo brez plače, temuč tudi, kako in kjer se mu je dopadalo in kterega je hotel. On sam od tega tako govori: „Prav za prav nisem nikjer in nikoli nobenega podučeval; kedar me je pa kdo pri mojih opravkih ali pri mojih pogovorih hotel poslušati, mu tega nisem zavidal, naj bo že mlad ali star.“

Sokrat pa je imel tudi poseben dar za učenika. Njegov duh je bil veder in čil, in znal je druge zbujati; bil je pa tudi naravno resnoben. Za to je pa tudi imel tako moč do svojih učencev. Hotel je, da vsa vednost naj človeka pripelja do pravice in čednosti, da bo življenje prav razumel. Mogel je tudi reči, da se čednost dá naučiti, ker jo je kazal v svojem življenji. Govori on od neke skrivne moči, katero naj ima učenik do učencev; ta moč je bila ljubezen in spoštovanje učencev do njega. To se je naj bolje vidilo nad tistim mladenčem, kateri je bil tako lahkomišljen, razujzdan in slave hlepen — nad Alcibijadom.

Sokratova modrost je bila djanska. On ni bil vsegavedež, tudi tega ni terjal od svojih učencev, ampak hotel je, da bi bili djansko pametno mislili. Sokrat je namreč vse izpeljeval na djansko naravo in na spoznanje verskih resnic.

Njegovo učilo pred vsem je, zavoljo ktere so ga tako slavili, pa tudi sovražili. „Ti bi zmirom“, rekel mu je Hippias iz Elide, „le druge izpraševal in v kozji rog vganjal, sam pa nikdar ne odgovarjal in svojih misel povedal“. Poslednje sicer ni res, ker Sokrat je odgovarjal in svoje misel razodeval, pa bolj nikavno, tako da je zmote razdeval in druge napeljeval, da so resnico, katero je on mislil, sami najdili in povedali. Naredil se je, kakor da bi kaj ne vedil ali razumel, in iskal je pravega pod-

učenja pri vsaki priložnosti, bodi si da so bili njegovi učenci veseli ali žalostni, se je pogovarjal z njimi, si je mislil njih stan, njih okolščine in je tako podučeval. V dvomljivih rečeh je začel pri obče znanih resnicah; njegovo sklepanje je potemtakem postalo matematično resnično, in je prepričevalo in za saboj potegovalo. Kar dan današnje imenujemo Sokratovo metodo, ni takošna, kakoršno je on imel v navadi. On ni namreč nobene posebne vednosti ali sisteme učil, ampak hotel je človeka le napeljati, daje modro mislil in živel; dandanašnji se pa te metode poslužimo, kedar hočemo kakšno reč komu razjasniti.

Sokratova metoda ima dvojno stran, nikavno in pozitivno ali stavilno. Perva je Sokratova zabavljiva beseda. Modroslovec se nevednega dela, in se od tega, s katerim se pogovarja, daje podučevati; vedno izpraševaje ga pa tako v zadrege spravi, da ne vé ne naprej, ne nazaj. In v tej zadregi pa učenec spozná, da tega ni vedil, česar si je domišljeval; človek sam sebi ne zaupa. Po tej metodi bi človek le spoznal, da nič ne vé. Veliko takšnih pogovorov je le v to namerjalo.

Positivna stran pa je bila, da je druge k dobrim mislim napeljeval. Modri je namreč tega, kterege je izpraševal, neprestano izpraševal, in ker je njegove zapopadke razjasnoval, je zbujal v njem misli poprej neznanе. Navezal ali začel je svoje govorjenje s konkretno rečjo, t. j. takošno, kakoršno razumevamo s počutkimi, je prideval naj bolj navadne predstave od te reči in razjasnoval z naj bolj navadnimi prikaznimi iz vsakdanjega življenja; in ko je primerjal posamesne reči med sabo in ločil slučajne reči od bistvenih, je razložil splošno resnico in razjasnil zapopadke.

Da bi bil n. p. povedal, kaj je pravičnost, je pokazal posamesne zglede pravičnosti, in iz tega je izpeljeval splošni zapopadek te čednosti. Iz tega tudi spoznamo, kam je meril Sokrat s svojo izpeljavo, da bi bil namreč reč definiral (popisal). Jaz pa popisujem reč, če povem kaj je, kakošna je, in kaj ima v sebi. Zakaj je Sokrat tako delal, se lahko razumíc. Le zato je razlagal posamesno čednost, da bi človeka priznanje te reči ob posameznem primerljeju vodilo. Človek se mora zavediti npravnega djanja.

V pretečenem stoletji so Sokratovo metodo začeli na ves glas hvaliti in posnemati. Za vse predmete je bila dobra in izverstna, kakor nektere zdravila, ktere se po svetu izklicujejo.

Z besedami in vprašanji igrati, jim je bilo po Sokratovo učiti. Kdor hoče po Sokratovi metodi učiti, mora naj poprej vediti, da Sokrat ni gojil učenih, da ni hotel učiti svojih učencev nove sisteme, da ni imel določenih učilnih ur, in da ni napravljajl izpraševanj in preskušenj. On je hotel svoje učence v dobrem podučevati, kjer je priložnost imel, da bili dobro vedili, še bolj pa spolnovali. Pravi Sokratiker tedej ne podučuje drugej, kakor tam, kjer se mu prilika ponuja in kjer so serca pripravne, ga poslušati in nauke sprejemati. Koliko časa bi pa človek mogel čakati na takošne priložnosti?

Sokratova metoda uči misliti in delati, vednosti ne. Predmete, pri katerih duh le prejema, izklučí. Sokratova metoda le uči misli poroditi. Kaj pa naj se rodi? Sokrat ne pustí, da bi učenci porod zavergli, preden da spoznajo, da je spaka. Ali to otroci spoznajo? In ko bi bilo to mogoče, ali smejo presojevati družbine postave in resnice svete vere? Pokorsčina pod postavo je tukaj prva dolžnost, ktera se tirja od rejnika. In poslednjič: ali se tako lahko daje posnemati Sokratov humor, „njegova izurjenost v besedovanji?“ Ko bi se Sokratiker zmirom mogel pripravljati za svojo besedovanje! Kako bo pa odgovarjal učencem, ki ga vse križem prašajo, ker že pregovor pravi, da en sam norec več more vprašati, kakor sedem pametnih odgovarjati.

Iz tega se lahko spozná, pri katerih predmetih se daje Sokratova metoda porabiti, pri katerih da ne.

Sokrat je zahteval od učencev, da svobodno in samostalno preišljuje. In v tej reči so ga tožili njegovi sovražniki; rekli so namreč, da mladost zapeljuje, ker jih hoče učiti modrovati zoper starše in prednike in da bogove zaničuje. Pomisliti je treba, da so bile Atene ta čas pri kraji, vstava in vera niste imeli veljave. Sokrat je hotel trohnelo deržavo na boljšo podlago postaviti in vdihniti praznim oblikom boljšega duha. Tedaj je napčnost odkrival. V tem so pa vidili njegovi zoperniki nevarnost za deržavo. Nad Alcibijadom in Kritijem, ki sta bila oba učenca Sokratova, so imeli dokaze za njihove tožbe. Meletos, Anitos in Likon so ga zatožili in l. 399. je bil obsojen, da ima strup piti. Desiravno bi bil lahko iz ječe pategnil, pil je vendar, pokoren poveljem svoje gosposke, strupeni kozarec. Njegova stanovitnost je izvirala iz njegove vere, da je duša neumerjoča.